Weronika Korsak

- Uniwersytet w Białymstoku
  (University of Bialystok, Poland)
- e-mail: weronikakorsak@gmail.com
- ORCID: 0009-0008-8727-9695

DOI: 10.15290/mhi.2025.24.01.18

FUNKCJONOWANIE NOTARIATU W NIEPODLEGŁEJ POLSCE W LATACH 1919–1939 NA PRZYKŁADZIE MIASTA BIAŁEGOSTOKU

ABSTRAKT

Artykuł porusza problematykę związaną z funkcjonowaniem notariatu w niepodległej Polsce w latach 1919–1939 na przykładzie miasta Białegostoku. Głównym przedmiotem badania była analiza ustawodawstwa oraz źródeł archiwalnych przechowywanych w zasobie Archiwum Państwowego w Białymstoku. W czasie pierwszej wojny światowej Białystok w 1915 roku został zajęty przez wojska niemieckie, które opuściły miasto dopiero w lutym 1919 roku. Po odejściu Niemców Białystok wszedł w skład państwa polskiego, które odzyskało niepodległość po 123 latach niewoli. Po odzyskaniu niepodległości w Polsce funkcjonowały trzy systemy organizacji notariatu: na ziemiach dawnego zaboru rosyjskiego, zaboru austriackiego oraz zaboru pruskiego. Pomimo że systemy te wyrastały ze wspólnych korzeni i tradycji notariatu europejskiego, to jednak różniły się istotnie co do zasad funkcjonowania, ustroju notariatu czy statusu notariusza.

Założeniem niniejszego artykułu jest przedstawienie kształtowania się instytucji notariatu oraz pozycji prawnej notariusza na podstawie obowiązującej w Białymstoku rosyjskiej ustawy notarialnej z 1866 roku. Celem artykułu jest przedstawienie funkcjonowania notariatu w powojennym Białymstoku oraz przybliżenie kryteriów kandydatów na notariuszy w ówczesnym czasie, a także przedstawienie sposobu

funkcjonowania kancelarii notarialnych. Artykuł zawiera również analizę wpływu rosyjskiej ustawy notarialnej na samorząd oraz przedstawia sylwetki wybranych białostockich notariuszy.

Słowa kluczowe: notariusz, notariat, Białystok, ziemia podlaska, lata 1919–1939, reformy

THE FUNCTIONING OF THE NOTARY PUBLIC IN THE INDEPENDENT POLAND IN THE YEARS 1919–1939 ON THE EXAMPLE OF THE CITY OF BIALYSTOK

ABSTRACT

The article touches upon the issues related to the functioning of the notary's office in the independent Poland between 1919 and 1939 on the example of the city of Bialystok. The main subject of the study was the analysis of the legislation and the archival sources stored in the resources of the State Archives in Bialystok. During the First World War, in 1915, Bialystok was occupied by German troops, who did not leave the city until February 1919. After the Germans left, Bialystok became part of the Polish state, which regained its independence after 123 years of captivity. After Poland regained independence, there were three systems of organisation of notaries in Poland: in the lands of the former Russian partition, the Austrian partition and the Prussian partition. Although these systems grew out of the common roots and traditions of the European notary public, they significantly differed in terms of the principles of functioning, the system of notary public or the status of a notary.

The aim of this article is to present the formation of notary institutions and the legal position of the notary based on the Russian Notary Act of 1866. The purpose of the article is to present the functioning of the notary's office in the post-war Bialystok and to give an overview of the criteria for candidates for notaries at that time, as well as to show how notary offices functioned. The article also analyses the impact of the Russian Notary Act on the self-government and it presents profiles of the selected Bialystok notaries.

Key words: notary public, notary, Bialystok, Podlasie region, 1919–1939 period, reforms

1. Wstęp

Odrodzone po okresie zaborów państwo polskie funkcjonowało na podstawie ustanowionych w trakcie ich trwania systemów prawnych, traktowanych jako tymczasowe prawo dzielnicowe. W organizacji notariatu występowały w związku

z tym obszary różniące się istotnie co do zakresu działania, zasad organizacji oraz statusu prawnego notariuszy.

Okres II Rzeczypospolitej stanowił niezwykle ważny etap rozwoju notariatu. Długo oczekiwana unifikacja wywarła ogromny wpływ na jego dalsze dzieje, stanowiąc podstawowy wzorzec prawny i moralny dla kilku pokoleń polskich notariuszy. Stworzono odrębną w skali całego kraju, świadomą swych celów i zadań grupę zawodową. Miało to istotny wpływ na treść pierwszego ogólnopolskiego prawa o notariacie, zawartego w rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 roku, które nazwano „konstytucją notariatu polskiego". Potrzeba stworzenia i szybkiego wprowadzenia w życie jednolitego dla całego kraju prawa o notariacie była postulowana przez całe środowisko polskich notariuszy.

Rozporządzenie stanowiło kluczowy moment w dalszym rozwoju instytucji, nadając jej jednolite i nowoczesne podstawy organizacyjne oraz wyposażając ją w samorząd. Pomimo iż nie udało się całkowicie zniwelować zróżnicowania wynikającego z czasów zaborów, to właśnie prawo o notariacie z 1933 r. utrwaliło najistotniejsze zasady jej funkcjonowania.

W dziejach notariatu II Rzeczypospolitej można wskazać dwa wyraźnie różniące się okresy. Pierwszy trwający 15 lat (1918–1933) to czas, gdy obowiązywały przepisy prawne z okresu przed odzyskaniem niepodległości. Drugi, krótszy i bardziej skondensowany, obejmował lata 1934–1939, kiedy to wprowadzono jednolite przepisy dotyczące notariatu.

Na obszarze całego kraju funkcjonowały trzy podstawowe systemy organizacji notariatu. Pierwszy z nich i najważniejszy dla Białegostoku opierał się na rosyjskiej ustawie notarialnej z 14 kwietnia 1866 roku.

Zasady funkcjonowania notariatu zostały nieznacznie zmodyfikowane przed odzyskaniem niepodległości przez przepisy wydane przez Tymczasową Radę Stanu oraz Radę Regencyjną, obowiązywały do listopada 1918 roku. System ten początkowo nie był całkowicie jednolity. W 1918 roku dekretem Rady Regencyjnej wprowadzono tymczasowe przepisy dotyczące notariatu, które miały obowiązywać na terenach byłego zaboru rosyjskiego. Dekret ten zrezygnował z używanego wcześniej określenia „rejent" (lub „regent"), zastępując je jednolitym tytułem urzędowym „notariusz".

Prawdopodobnie była to próba usunięcia terminologicznych nieporozumień związanych z działalnością Rady Regencyjnej, a także świadectwo tendencji do ujednolicania tytułów używanych w innych częściach Polski.

2 grudnia 1918 roku minister sprawiedliwości wydał okólnik nakazujący przedstawiania do nominacji na terenach objętych rosyjską ustawą notarialną tylko osoby ze studiami prawniczymi. W przypadku braku prawniczego wykształcenia kandydaci musieli wykazać się odpowiednią wiedzą teoretyczną i praktyczną, a także posiadać uznane zasługi dla wymiaru sprawiedliwości oraz pozytywne referencje potwierdzające ich moralne kwalifikacje. W 1921 roku, po zakończeniu reorganizacji sądownictwa, wprowadzono obowiązek rygorystycznego przestrzegania zasad nominacji zarówno dla prawników, jak i osób bez wykształcenia prawniczego oraz wprowadzono nakaz poddawania wszystkich kandydatów egzaminowi. W latach 1919–1922 uchwalono przepisy regulujące funkcjonowanie notariatu na terenach byłego Królestwa Polskiego, zwłaszcza w wschodnich województwach. Prawo do mianowania notariuszy i pisarzy hipotecznych przysługiwało dyrektorowi Departamentu Sprawiedliwości Tymczasowej Rady Stanu, natomiast przywracanie notariuszy, którzy zawiesili działalność w czasie wojny, należało do kompetencji prezesa sądu okręgowego.

2. Białostoccy notariusze

W październiku 1922 roku w Polsce działało ogółem 600 notariuszy, z czego dwóch w Białymstoku. Jednym z nich był urodzony 4 września 1867 roku Wacław Michał Dobrzyński, student Wydziału Prawa Cesarskiego Uniwersytetu w Petersburgu. Jako adwokat przysięgły prowadził kancelarię w Warszawie. W 1919 roku, z mianowania Ministerstwa Sprawiedliwości, został skierowany do Białegostoku, gdzie rozpoczął pracę jako pierwszy polski notariusz. W „Dzienniku Białostockim" z dnia 9 maja 1919 roku podkreślano, iż Wacław Dobrzyński to wybitny adwokat i przysięgły warszawski.

Rok później otworzył on własną kancelarię notarialną przy ul. Sienkiewicza 34, co ogłaszał 3 marca 1920 roku na łamach „Dziennika Białostockiego". W listopadzie 1920 roku na jego ręce złożono ofiarę polskich żołnierzy. W lutym 1921 roku został oddelegowany do specjalnej komisji magistrackiej w sprawie cen prądu. 30 września

1922 roku „Dziennik Białostocki" donosił, że Radca legacyjny MSZ Wacław Dobrzyński został mianowany *charg'e d'affairs* przy estońskim rządzie i już w połowie października 1922 roku wyjechał. W 1925 roku został prezesem Białostockiego okręgu Polskiego Czerwonego Krzyża (PCK). Zmarł w 1931 roku Został odznaczony złotym Krzyżem Zasługi i najwyższą honorową odznaką Czerwonego Krzyża.
W zasobie Archiwum Państwowego w Białymstoku znajdują się dwie księgi notarialne wytworzone w kancelarii Wacława Dobrzyńskiego z 1919 roku .

Ilustracja 1. Pieczęć notarialna Wacława Michała Dobrzyńskiego notariusza w Białymstoku. Z zasobów Archiwum Państwowego w Białymstoku, Akta notariusza Wacława Dobrzyńskiego, nr zespołu k 152, sygn. 1, 1919 r.

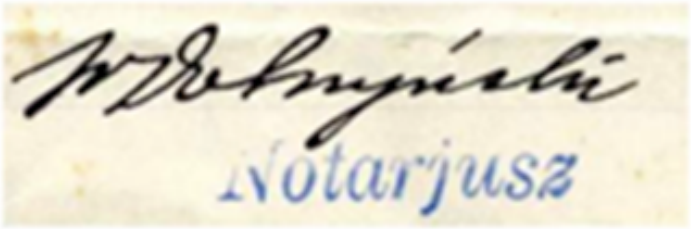

Ilustracja 2. Własnoręczny podpis Wacława Michała Dobrzyńskiego. Z zasobów Archiwum Państwowego w Białymstoku, Akta notariusza Wacława Dobrzyńskiego, nr zespołu k 152, sygn. 1, 1919 r.

Ustawodawstwo rosyjskie obowiązujące na Białostocczyźnie zakazywało łączenia zawodu notariusza z wykonywaniem innych profesji, zwłaszcza z adwokaturą. Dlatego

Wacław Dobrzyński, po roku prowadzenia kancelarii notarialnej, musiał zrezygnować z funkcji notariusza, by móc wykonywać zawód adwokata. Wykorzystywano tu tak zwany wzorzec czystego notariatu, obcy ustawodawstwu obowiązującemu na terenach dawnego zaboru pruskiego, gdzie notariuszami w latach 1918–1933 byli adwokaci. Rolą notariusza było pełnienie jurysdykcji prewencyjnej, co wiązało się z koniecznością uwzględnienia interesów obu stron, a następnie sporządzenia odpowiedniego aktu, który stanowiłby syntezę tych celów. Podobne stanowisko, sprzeciwiające się łączeniu obu zawodów, prezentowali konserwatywni notariusze.

Następnym białostockim notariuszem był Bolesław Urbanowicz, syn Adolfa i Weroniki z domu Szumskich. Pochodził on z rodziny białostockich mieszczan. Pierwsza wzmianka o nim pojawiła się we wrześniu 1919 roku w „Dzienniku Białostockim", w którym można było przeczytać, że „kancelarię rejenta w naszym mieście otwiera [pan] Urbanowicz z Łomży".

Ilustracja 3. Pieczęć urzędowa Bolesława Urbanowicza notariusza w Białymstoku oraz własnoręczny podpis. Archiwum Państwowe w Białymstoku, Akta notariusza Bolesława Urbanowicza 1919–1939, sygn. 6, k. 235

Kancelaria notarialna Urbanowicza funkcjonowała przy ulicy Mickiewicza 6 w Białymstoku. Swoją karierę zawodową rozpoczął jako prokurator przy Sądzie Okręgowym w Łomży, po czym został przeniesiony do Białegostoku jako notariusz

przy wydziale hipotecznym Sądu Okręgowego w Białymstoku. Na początku XX wieku Urbanowicz był adwokatem przysięgłym, a następnie radnym miejskim. Akta Bolesława Urbanowicza były przechowywane w registraturze urzędu jego kancelarii do 1939 roku.

Zastępcą notarialnym Bolesława Urbanowicza był prężnie działający w dwutygodniku „Notariat-Hipoteka", wydawanym przez organ związku pracowników notariatu i hipoteki Rzeczypospolitej Polskiej Ksawery Tarłowski. Przedmiotowy periodyk publikował teksty o charakterze publicystycznym, poruszające aktualne problemy z życia notariatu polskiego Oddział Stowarzyszenia Związku Pracowników Notariatu i Hipoteki Rzeczypospolitej Polskiej w Białymstoku liczył 21 członków.

Ilustracja 4. W numerze z 1 kwietnia 1935 r. zawarta jest informacja iż Ksawery Tarłowski uczestniczy w zjeździe delegatów dwutygodnika „Notariat-Hipoteka". „Notariat – Hipoteka", Nr 7. Warszawa, 1 kwietnia 1935 r. ROK V, s. 81

W okresie II wojny światowej i następnie do 1951 roku akta były przechowywane w Archiwum Ksiąg Wieczystych w Białymstoku. Od 1951 roku do momentu przejęcia

przez Archiwum Państwowe zespół akt znajdował się w Państwowym Biurze Notarialnym w Białymstoku. Granicami chronologicznymi zespołu akt są lata 1919–1939. Na dzień dzisiejszy nie zachowała się dokumentacja własna notariusza, a w księgach umów i repertoriów występują liczne luki chronologiczne.

W nowo utworzonym w 1919 roku Sądzie Okręgowym w Białymstoku wprowadzono polskie ustawodawstwo hipoteczne, mianowicie ustawę o hipotekach z 1818 roku oraz prawo o przywilejach i hipotekach z 1925 roku. Prowadzenie ksiąg hipotecznych według wzorów ustanowionych dla ziem byłego Królestwa Polskiego należało do Wydziału Hipotecznego Sądu Okręgowego w Białymstoku.

Przed 1919 rokiem instytucja hipoteki na terenie powiatów białostockiego, bielskiego i sokólskiego nie była znana. Obowiązywało tam rosyjskie ustawodawstwo, które odnosiło się do rejestracji praw do nieruchomości prowadzonej przez urzędnika sądowego, tak zwanego starszego notariusza, urzędującego przy Sądzie Okręgowym w Grodnie. Rejestracja ta miała na celu ustalenie momentu przejścia prawa własności bądź innego prawa rzeczowego. Była ona otoczona tajemnicą kancelaryjną, nie łączyła się z żadnymi skutkami dla osób trzecich oraz nie miała nic wspólnego z hipoteką.

W niepodległej Polsce na terenie białostockiego okręgu sądowego zaniechano prowadzenia systemu rejestrów. Wydział hipoteczny funkcjonował tylko przy Sądzie Okręgowym. W ramach byłego Królestwa Polskiego hipoteka przewidywała zakładanie ksiąg hipotecznych przy sądach okręgowych dla większych nieruchomości, zaś dla mniejszych nieruchomości – akt hipotecznych przy sądach pokoju.

Wzmianka o zamierzonym utworzeniu sądu była publikowana wcześniej w miejscowej prasie. Uważny czytelnik „Dziennika Białostockiego” dowiedział się o powyższym już 22 czerwca 1919 roku. Dziennik informował, że Sąd Okręgowy rozpocznie działalność w ciągu kilku tygodni, w Pałacu Branickich. Już pod koniec listopada 1919 roku pojawiły się głosy o możliwym przeniesieniu siedziby na ulicę Warszawską 63, do gmachu po szkole handlowej, co ostatecznie stało się faktem.

Na początku października 1921 roku z powodu trudności finansowych Towarzystwo Straży Kresowej sprzedało dziennik Antoniemu Lubkiewiczowi. Pod zmienionym później tytułem „Nowy Dziennik Białostocki” był on organem Narodowej Partii Robotniczej.

Ilustracja 5. Podpis Wincentego Hermanowskiego prezydenta miasta Białegostoku. Archiwum Państwowe w Białymstoku, Sąd Okręgowy w Białymstoku. Wydział Hipoteczny, sygn. 217, k. 62.

Wspomniany wcześniej „Dziennik Białostocki" odgrywał ważną rolę w życiu białostoczan. Plany założenia polskiego czasopisma kiełkowały już w grudniu 1918 roku.

Popierajcie prasę polską!

CZYTAJCIE! ROZPOWSZECHNIAJCIE! PRENUMERUJCIE!

„DZIENNIK BIAŁOSTOCKI"

Największe i najbardziej rozpowszechnione pismo polskie w Województwie Białostockiem

pod redakcją

Antoniego Lubkiewicza

„Dz. Biał." ukazuje się codziennie z wyjątkiem poniedziałków i dni poświątecznych w formacie 4—8 stron druku.

„Dz. Biał." przynosi wiadomości najświeższe z kraju i z zagranicy za pośrednictwem agencji telegraficznych PAT'a, East Express'u i K. B. P., pozatem posiada korespondentów własnych we wszystkich większych miastach kraju jest jednocześnie wiernym odbiciem życia miejscowego, jako pismo bezpartyjne, wszelkie zagadnienia życia naszego traktuje bezstronnie, potępia nadużycia wszelkie w imię prawa i słuszności. Nie wzdraga się przed krytyką rzeczową.

„Dz. Biał." do swych współpracowników zalicza wybitnych literatów i dziennikarzy stołecznych, jednocześnie w całej pełni stara się wyzyskać współpracę społeczeństwa miejscowego.

„Dz. Biał." chętnie zamieszcza korespond. nadsyłane. Zawsze służy pomocą i radą.

Adres Redakcji i Admistracji: Rynek Kościuszki № 1, telefon № 63.

Redaktor przyjmuje od g. 11 do 1 po południu.

Administracja jest czynną w godzinach: 9—2 i 5—7.

Wieś „Dziennik Białostocki" prenumerować może przez sołtysów.

Ilustracja 6. „Dziennik Białostocki" – wydanie z 1919 r., Marek Kietliński, *Początki białostockiej niepodległości 1918–1920,* Białystok 2019, s. 34.

Grupa białostockiej inteligencji składająca się między innymi z takich osobistości, jak: Konstanty Kosiński, Władysław Olszyński, Benedykt Filipowicz i Karol Tołłoczko zaczęła prace nad zorganizowaniem polskiego dziennika, narzędzia propagandy sprawy narodowej. W tym celu na przełomie stycznia i lutego 1919 roku powołano do życia Polskie Towarzystwo Popierania Prasy i Czytelnictwa.

Drogą kwesty ulicznej zebrano 15 tysięcy marek i przystąpiono do starań o zakup czcionek, prasy drukarskiej, farby i papieru, a także nawiązano kontakty z wydawnictwami warszawskimi w celu ściągnięcia do Białegostoku polskich zecerów Uwieńczeniem starań Towarzystwa był „Dziennik Białostocki", którego pierwszy numer ukazał się 6 kwietnia 1919 roku. Był on pismem o charakterze społeczno-politycznym i kulturalno-literackim. Redakcja i administracja dziennika mieściła się przy ulicy Rynkowej 1 (potem Rynek Kościuszki). Funkcję redaktora naczelnego pełnił wówczas Władysław Olszyński .

Od 1921 roku kancelarię notarialną przy Sądzie Okręgowym w Białymstoku prowadził Stefan Bednarski. Funkcjonowała ona do momentu wybuchu wojny w roku 1939. Akta Stefana Bednarskiego były przechowywane w registraturze urzędu jego kancelarii przy ulicy Warszawskiej 63. W okresie II wojny światowej, a następnie w 1951 roku miejscem przechowywania akt było Archiwum Ksiąg Wieczystych w Białymstoku. Według załącznika do protokołu zdawczo-odbiorczego Państwowe Archiwum w Białymstoku przejęło 29 jednostek akt notarialnych i 28 jednostek repertoriów za lata 1921–1931. Trafiły tam również skorowidze osobowe za lata 1926–1930 .

Dokumenty, które trafiły do archiwum, dotyczą ważniejszych czynności i transakcji: kupno-sprzedaż, dzierżawa, zastaw, intercyzy przedślubne, testamenty, poświadczenia podpisu. Najliczniej reprezentowaną grupą dokumentów są akta kupna-sprzedaży. Jest to bardzo cenny materiał dla badaczy stosunków własnościowych. W tej grupie znajdują się akta kupna-sprzedaży placów, parceli, pojedynczych domów, ziemi. Do części akt sporządzono inwentarze, które stanowiły załączniki do aktu zasadniczego. Inwentarze akt notarialnych zawierają opisy majątków, gospodarstw, obiektów przemysłowych i innych. Kancelaria notarialna Stefana Bednarskiego była prowadzona systemem dziennikowym. Układ aktów w księgach i wpisów w repertoriach jest chronologiczny, zaś stan zachowania zespołu akt można określić jako dobry. Zespół nie zawiera akt osobowych notariusza .

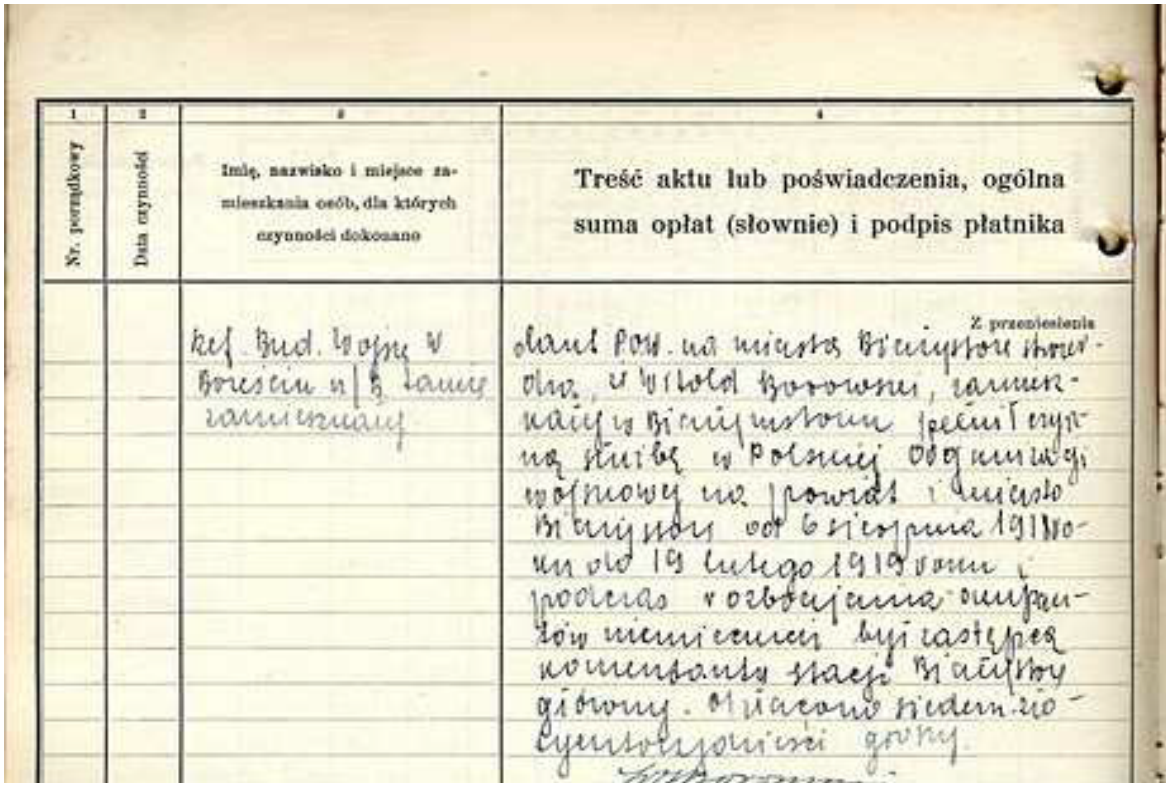

1	2	3	4
Nr. porządkowy	Data czynności	Imię, nazwisko i miejsce zamieszkania osób, dla których czynności dokonano	Treść aktu lub poświadczenia, ogólna suma opłat (słownie) i podpis płatnika
		Ref. Bud. Wojsk. w Białymstoku	Z przeniesienia Witold Borowski, zamieszkały w Białymstoku pełnił czynną służbę w Polskiej Organizacji wojskowej na powiat białostocki od 6 sierpnia 1919 roku do 19 lutego 1919 roku, podczas rozbrojenia oddziałów niemieckich był zastępcą komendanta stacji Białystok główny. Mianowano siedemnastego [illegible]

Ilustracja 7. Poświadczenie o pełnieniu służby przez Witolda Borowskiego w Polskiej Organizacji Wojskowej. Archiwum Państwowe w Białymstoku, Akta notariusza Stefana Bednarskiego w Białymstoku, 1921–1931, sygn. 54.

W województwach centralnych i wschodnich notariusze byli postrzegani jako urzędnicy państwowi o specyficznym charakterze. Ich odrębność wynikała z faktu, iż nie byli zobowiązani do spełniania wymogów określonych w ustawie o państwowej służbie cywilnej z 1922 roku . Notariusz stał się wówczas funkcjonariuszem publicznym odpowiedzialnym za sporządzanie aktów i dokumentów, którym strony chciały nadać moc wiary publicznej, a także za wykonywanie innych czynności określonych przez prawo.

Notariuszowi przypisywano rangę osoby zaufania publicznego. Przy wykonywaniu czynności korzystał on z ochrony przysługującej urzędnikom państwowym . Oprócz sporządzania czynności notarialnych przewidzianych w rozporządzeniu notariusz z mocy przepisów szczególnych uprawniony był również do sprawowania innych funkcji – między innymi przeprowadzał licytację nieruchomości czy też prowadził sprzedaż rzeczy ruchomych lub papierów wartościowych. Za pośrednictwem notariusza można było wystosować zawiadomienie o wyznaczeniu sędziego polubownego. Pełnił on również funkcję komisarza sądowego w niespornym postępowaniu spadkowym. Notariusza mianował Minister Sprawiedliwości, który sprawował naczelny nadzór nad notariuszami oraz samorządem. Zarządzenia Ministra były prawomocne i nie podlegały zaskarżeniu.

Kolejnym z białostockich notariuszy był wykonujący zawód od 1923 roku Stanisław Jankowski. Pracował on jako notariusz przy wydziale hipotecznym Sądu Okręgowego w Białymstoku, prowadząc kancelarię przy ulicy Warszawskiej 20. Stanisław Jankowski, został mianowany pierwszym wiceprezesem Sądu Okręgowego w Białymstoku (powołanego 1 sierpnia 1919 roku i włączonego w skład Sądu Apelacyjnego w Warszawie). W zasobie Archiwum Państwowego w Białymstoku znajdują się 53 tomy akt oraz repozytoriów wytworzonych w kancelarii notarialnej Stanisława Jankowskiego, w skład których wchodzą: umowy kupna-sprzedaży, darowizny, poświadczenia podpisów, testamenty. Kancelaria notarialna Stanisława Jankowskiego została zamknięta w 1936 roku.

Odpis z odpisu.

Akta Nr.0.104/1930 r. Decyzja Dnia 18 września 1930r. Sędzia Powiatowy w Białymstoku rozpatrzywszy podanie Pelcji Filipowiczówny,urodzonej w dniu 29 października 1911 roku o mianowanie jej kuratora w osobie ojca jej Feliksa Filipowicza,na zasadzie art. 219-221 Pr.Cyw.Rod. postanowił: Kuratorem nieletniej Pelcji Filipowiczówny mianował ojca jej Feliksa Filipowicza. Sędzia Powiatowy /-/Ant.Nawrocki. Za zgodność Sekretarz /podpis nieczytelny/ Odpis niniejszy wydany został przez Sąd Powiatowy w Białymstoku z akt.sprawy Nr.0.104/30 Pelcji Filipowiczównie.Opłaty kancelaryjnej 50 gr. pobrano Białystok dnia 18 września 1930 roku,Sędzia Powiatowy /-/Ant.Nawrocki.Sekretarz /podpis nieczytelny/M.P.

REPERTORJUM Nr 2810.

Dnia 22-go września roku tysiąc dziewięćset trzydziestego Ja, Stanisław Jankowski „Notarjusz przy Wydziale Hipotecznym Sądu Okręgowego w Białymstoku, mający Kancelarję swoją w Białymstoku przy ulicy Warszawskiej pod № 2-a, poświadczam niniejszym, że odpis powyższy dosłownie zgodny jest z oryginałem, okazanym mi przez p. Pelcję Filipowiczównę z Białegostoku, Mickiewicza 3

Przy sprawdzeniu powyższego odpisu z oryginałem, w tym ostatnim poprawek, miejsc podskrobanych zakreśleń, dopisków i innych oznak szczególnych nie było.

Pobrano opłatę wg taksy stemplowej 2 dodatkiem 22 groszy.

Notarjusz

Ilustracja 8. Odpis z odpisu akt Nr 0.104/1930 r. Archiwum Państwowe w Białymstoku, Akta notariusza Stanisława Jankowskiego, sygn. 26, k. 405v.

Również od 1923 roku urząd notariusza objął Walery Wincenty Szczepański. Do dziś nie odnaleziono jego akt osobowych. Pozostałe akta Walerego Szczepańskiego

zostały przekazane przez Państwowe Biuro Notarialne do Archiwum Państwowego w Białymstoku 23 lutego 1971 roku. Przejęto wówczas 18 jednostek akt notarialnych za lata 1923–1939 oraz 7 jednostek repertoriów za lata 1923–1929. Przekazano również skorowidz osobowy wytworzony w okresie przechowywania w Państwowym Biurze Notarialnym. Zespół zawiera akta odnoszące się w zasadzie do terenu białostockiego Sądu Okręgowego. Trudno jednoznacznie ustalić procentowy stan zachowania zespołu.

Z biegiem lat liczba notariuszy systematycznie rosła, dotyczyło to zwłaszcza dawnego zaboru rosyjskiego. Było to związane z tworzeniem polskiego wymiaru sprawiedliwości na trenie tak zwanych Ziem Wschodnich. W dniu wejścia w życie nowego prawa o notariacie, czyli 1 stycznia 1934 roku, ustalono 780 stanowisk notarialnych w całym kraju.

Następnym z białostockich notariuszy prowadzącym kancelarię od 1931 roku przy Sądzie Okręgowym w Białymstoku był Zygmunt Gąsiorowski. Kancelaria funkcjonowała do momentu wybuchu wojny w 1939 roku. Akta notariusza Zygmunta Gąsiorowskiego do roku 1939 były przechowywane w registraturze urzędu kancelarii notariusza. W okresie II wojny światowej i następnie do roku 1951 miejscem przechowywania akt było archiwum ksiąg wieczystych w Białymstoku. W roku 1951 do momentu przejęcia przez Archiwum Państwowe w Białymstoku zespół akt znajdował się w Państwowym Biurze Notarialnym w Białymstoku. Granicami chronologicznymi zespołu są lata 1931–1939. Zawiera on akta odnoszące się do terenu białostockiego okręgu sądowego.

Trudno jednoznacznie ustalić procentowy stan zachowania zespołu znajdującego się w archiwum, gdyż nie zachowała się dokumentacja własna notariusza, a wśród ksiąg, umów i repertoriów występują niewielkie luki chronologiczne. Niestety, do dziś nie zachowała się teczka osobowa notariusza.

We wrześniu 1930 roku do Białegostoku przybył Ignacy Stanisław Kołdrasiński, syn Ignacego i Zofii z domu Nowakowskich, urodzony 11 września 1885 roku we Władykaukazie. Ukończył on gimnazjum klasyczne, a następnie Akademię Handlową w Petersburgu w 1910 roku oraz Wydział Prawa na Uniwersytecie w Moskwie w 1915 roku. W czasie I wojny światowej był pomocnikiem adwokata przysięgłego, a następnie podjął pracę w charakterze kierownika wydziału prawnego Zarządu Poczt i Telegrafów. W 1922 roku wstąpił do polskiego sądownictwa i odbył aplikację sądową przy Sadzie Okręgowym w Siedlcach, po ukończeniu której został mianowany sędzią śledczym Sądu Okręgowego w Grodnie z siedzibą w Słonimie.

W 1926 roku został przeniesiony na takie samo stanowisko do Sądu Okręgowego w Białymstoku, a następnie w 1930 roku przeszedł do Sądu Grodzkiego w Białymstoku wyłącznie do wydziału Cywilnego, jednocześnie zastępując przewodniczącego Sądu Pracy, we wrześniu 1930 roku objął stanowisko notariusza. W okresie wojny pracował z przerwami w charakterze buchaltera.

W dniu 29 sierpnia 1944 roku powrócił do notariatu, prowadząc kancelarię notarialną przy ulicy Mickiewicza 3 w Białymstoku, jednocześnie powierzono mu stanowisko w Archiwum Hipotecznym i Notarialnym. Przekazanie akt notariusza Ignacego Kołdrasińskiego przez Państwowe Biuro Notarialne do Archiwum Państwowego w Białymstoku miało miejsce 23 lutego 1971 roku. Zasób archiwalny to 17 jednostek akt notarialnych za lata 1936–1939 oraz 4 jednostek repertoriów za lata 1930–1939. Prócz ksiąg akt i repertoriów do archiwum trafił również skorowidz osobowy za lata 1936–1939. Stan materiałów określa się jako dobry, prowadzona była w systemem dziennikowym. Układ aktów w księgach i wpisów w repertoriach jest chronologiczny. Zachował się również odręczny życiorys notariusza .

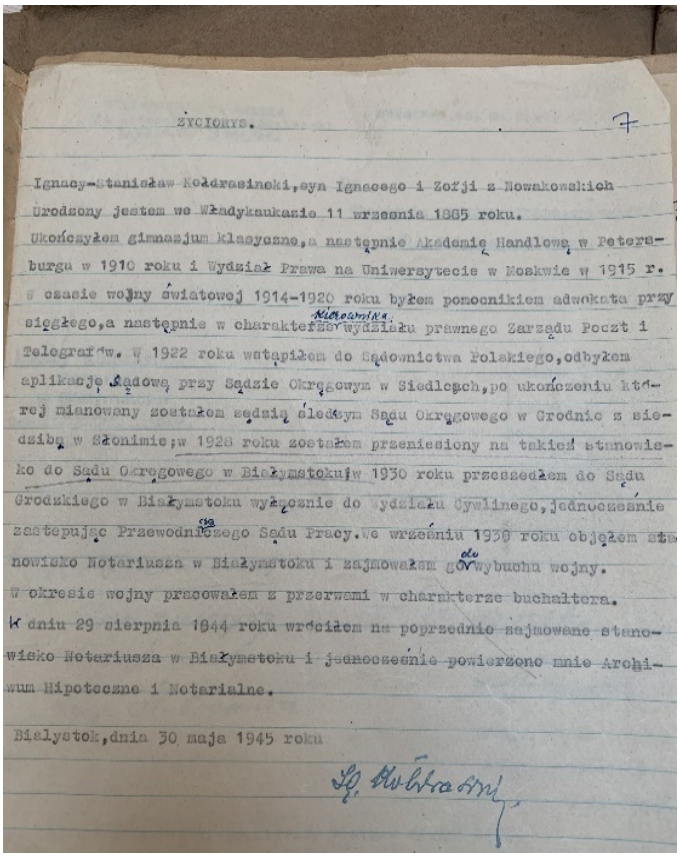

ŻYCIORYS.

Ignacy-Stanisław Kołdrasiński, syn Ignacego i Zofji z Nowakowskich
Urodzony jestem we Władykaukazie 11 września 1885 roku.
Ukończyłem gimnazjum klasyczne, a następnie Akademię Handlową w Petersburgu w 1910 roku i Wydział Prawa na Uniwersytecie w Moskwie w 1915 r.
W czasie wojny światowej 1914-1920 roku byłem pomocnikiem adwokata przysięgłego, a następnie w charakterze wydziału prawnego Zarządu Poczt i Telegrafów. W 1922 roku wstąpiłem do Sądownictwa Polskiego, odbyłem aplikację Sądową przy Sądzie Okręgowym w Siedlcach, po ukończeniu której mianowany zostałem sędzią śledczym Sądu Okręgowego w Grodnie z siedzibą w Słonimie; w 1928 roku zostałem przeniesiony na takież stanowisko do Sądu Okręgowego w Białymstoku; w 1930 roku przeszedłem do Sądu Grodzkiego w Białymstoku wyłącznie do Wydziału Cywilnego, jednocześnie zastępując Przewodniczącego Sądu Pracy. We wrześniu 1930 roku objąłem stanowisko Notariusza w Białymstoku i zajmowałem go do wybuchu wojny.
W okresie wojny pracowałem z przerwami w charakterze buchaltera.
W dniu 29 sierpnia 1944 roku wróciłem na poprzednio zajmowane stanowisko Notariusza w Białymstoku i jednocześnie powierzono mnie Archiwum Hipoteczne i Notarialne.

Białystok, dnia 30 maja 1945 roku

Ilustracja 9. Życiorys Ignacego Stanisława Kołdrasińskiego. Archiwum Państwowe w Białymstoku, Akta osobowe Ignacego Kołdrasińskiego, sygn. 5/1 .

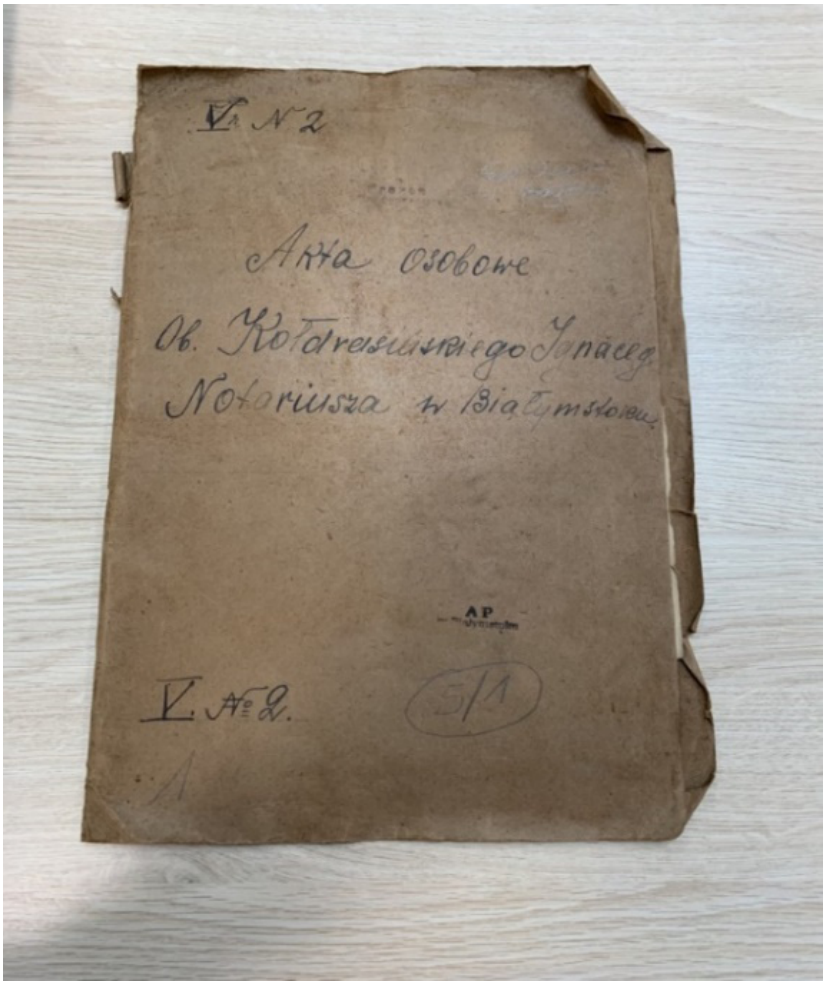

Ilustracja 10. Akta osobowe ob. Kołdrasińskiego Ignacego Notariusza w Białymstoku. Archiwum Państwowe w Białystoku, Akta osobowe Ignacego Kołdrasińskiego, sygn. 5/1.

3. Kancelarie notarialne

Według zebranych materiałów źródłowych prezentowane poniżej lokalizacje (1–5) ukazują rozmieszczone na mapie miasta Białegostoku funkcjonujące w latach 1919–1939 kancelarie notarialne:

1. ulica Henryka Sienkiewicza 34 – kancelaria notarialna Notariusza Wacława Dobrzyńskiego,
2. ulica Warszawska 20 – kancelaria notarialna Notariusza Stanisława Jankowskiego,
3. ulica Warszawska 63 – kancelaria notarialna Notariusza Stefana Bednarskiego,
4. ulica Adama Mickiewicza 3 – kancelaria notarialna Notariusza Ignacego Kołdrasińskiego,
5. ulica Adama Mickiewicza 6 – kancelaria notarialna Notariusza Bolesława Urbanowicza.

Notariusz, by móc otworzyć kancelarię, musiał złożyć przysięgę przed właściwym dla danej lokalizacji sądem okręgowym (art. 16 rosyjskiej ustawy notarialnej). Niezbędnym warunkiem do złożenia przysięgi było uprzednie wpłacenie kaucji notarialnej, o której wysokości zgodnie z art. 8 rosyjskiej ustawy notarialnej decydował minister sprawiedliwości w porozumieniu z ministrem spraw wewnętrznych. Przepisy dotyczące obowiązku uiszczania kaucji regulowały rozbudowane przepisy rosyjskiej ustawy notarialnej oraz okólniki ministerialne wprowadzone w początkowych latach Drugiej Rzeczypospolitej. Kaucja miała charakter zabezpieczający roszczenia wynikłe z ewentualnych uchybień w pracy notariusza, ulegała regularnemu powiększeniu o część opłat pobieranych przez notariuszy (art. 9 rosyjskiej ustawy notarialnej).

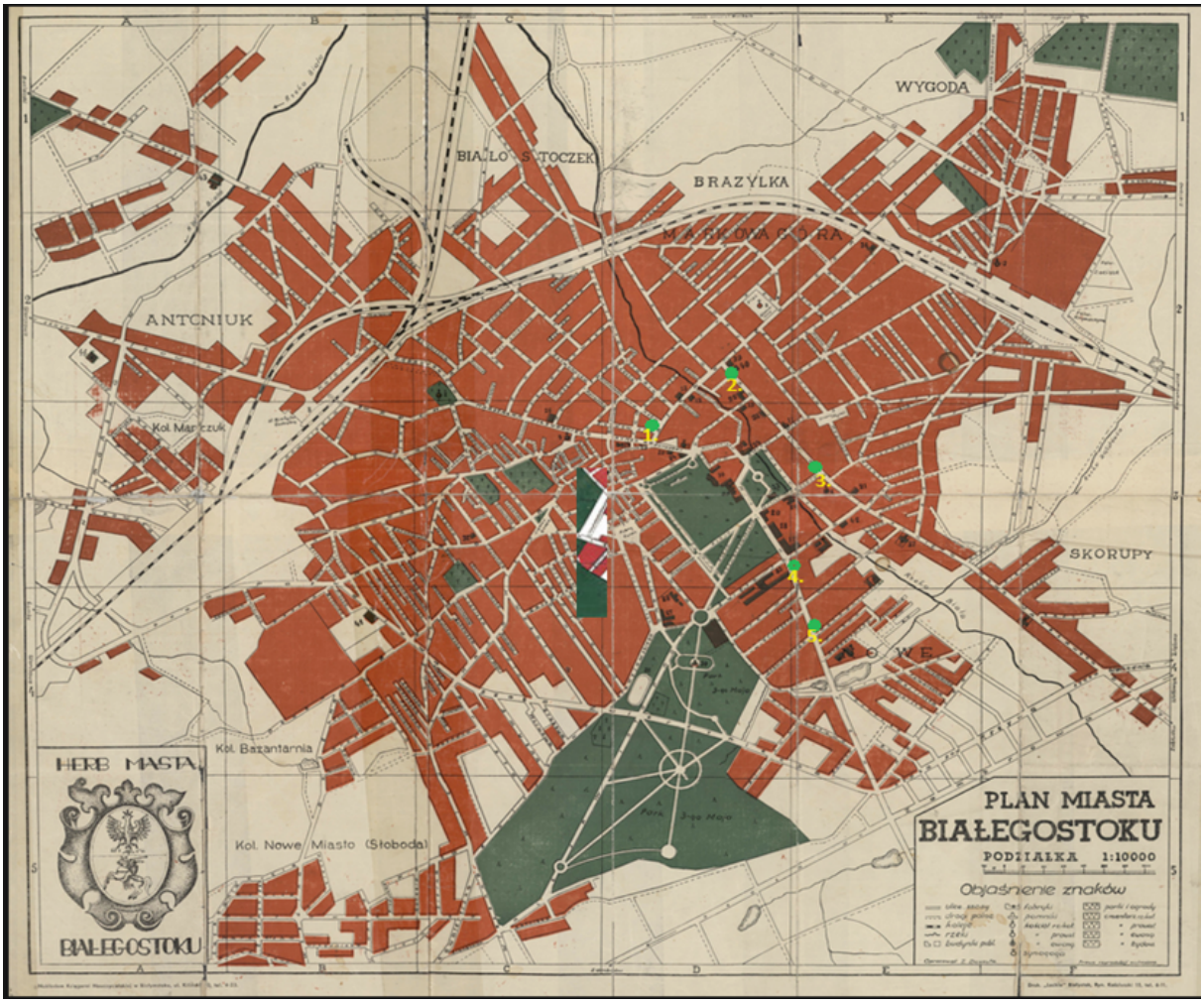

Ilustracja 11. „Wielki Białystok" – plan miasta, 1937 r. Archiwum Państwowe w Białystoku. Akta miasta Białegostoku, zespół 64, sygn. 138-1[1].

[1] Archiwum Państwowe w Białymstoku, Akta miasta Białegostoku, zespół 64, sygn. 138-1.

Z obowiązku jej składania zwolnieni byli sędziowie pokoju pełniący obowiązki notariusza oraz osoby czasowo delegowane (art. 10 i 223 rosyjskiej ustawy notarialnej). Gdyby część lub całość kaucji została wykorzystana, sąd okręgowy miałby prawo zawiesić notariusza w urzędowaniu aż do czasu jej uzupełnienia lub złożenia nowej (art. 11 rosyjskiej ustawy notarialnej). Notariusz, który nie wykonał tej decyzji w ciągu sześciu miesięcy, tracił urząd.

W przypadku śmierci notariusza lub zwolnienia go ze stanowiska kaucja mogła zostać zwrócona spadkobiercom lub ustępującemu notariuszowi. Następowało to po upływie 6 miesięcy od publicznego wezwania do zgłoszenia roszczeń, o ile roszczenia te nie ustąpiły lub zostały zaspokojone (art. 224 rosyjskiej ustawy notarialnej). Notariuszy urzędujących w czasach zaborczych, którzy złożyli kaucję, zwolniono z obowiązku ponownego jej wniesienia. Mimo że Ministerstwo Sprawiedliwości podtrzymywało obowiązywanie przepisów z 1866 roku (w tym art. 210 dotyczącego podwyższania kaucji), egzekwowanie tych norm stało się problematyczne.

W 1930 roku Ministerstwo Sprawiedliwości groziło opieszałym notariuszom, którzy nie uzupełnili kaucji, usunięciem z urzędu. w celu zdyscyplinowania notariuszy i ewentualnego wyciągnięcia konsekwencji służbowych zażądano od prezesów sądów okręgowych wykazu osób zalegających z uzupełnieniem kaucji w części lub całości. Mimo wynikających z treści okólników ministerialnych problemów, notariusze nie mieli początkowo większych zastrzeżeń wobec zasad składania kaucji.

Termin rozpoczęcia działalności kancelarii nie był ściśle określony w ustawie, wyznaczał go prezes sądu okręgowego. Notariusz mający swoją siedzibę w obrębie sądu okręgowego, bądź pełniący obowiązki przy sądzie pokoju (później grodzkim), mógł swobodnie działać w zasięgu tego sądu. Sąd Najwyższy uznawał kancelarię notarialną za urząd publiczny, powołany z mocy ustawy dla zaspokojenia potrzeb publicznych, a nie w celu osiągnięcia zysku. Zgodnie ze stałą linią orzeczniczą (judykatury), sprzeciwiano się traktowaniu kancelarii notarialnych jak zakładów pracy prowadzonych w sposób przemysłowy. W związku z powyższym do pracowników kancelarii notarialnej nie stosowano przepisów o czasie pracy obowiązujących w przemyśle i handlu ani przepisów o obowiązkowym ubezpieczeniu od wypadków przy pracy.

Notariusz, który był urzędnikiem państwowym, nie powinien być obciążany kosztami czynszu za lokal kancelarii, obowiązek ten nie ciążył na innych urzędnikach wykonujących funkcje publiczne. Notariusze działający na terenach dawnego zaboru rosyjskiego (przy sądowych wydziałach hipotecznych) mieli ograniczoną swobodę wyboru lokalu. Zajmowanie lokalu kancelaryjnego w gmachu hipoteki uważane było w orzecznictwie sądowym za obowiązek notariusza ściśle związany z jego stanowiskiem służbowym[2]. Notariusz miał obowiązek wykonywania czynności wyłącznie w kancelarii notarialnej, musiał w niej przebywać codziennie przez określoną liczbę godzin. Pewne czynności wymagały jednak wykonywania ich poza siedzibą, np. doręczenie wezwań, protesty weksli. Tylko w wyjątkowych sytuacjach – gdy uczestnik aktu nie mógł dotrzeć do kancelarii z ważnego powodu – notariusz był uprawniony do sporządzania aktów poza jej siedzibą, co potwierdzało orzecznictwo Sądu Najwyższego[3].

Pracownicy kancelarii notarialnych byli zatrudniani na podstawie umów o pracę, regulowanych od 1928 roku rozporządzeniem prezydenta[4]. Zgodnie z zalecanymi zasadami, wypowiedzenie umowy wymagało zachowania co najmniej miesięcznego terminu. Sprawy sporne dotyczące zatrudnienia były kierowane do arbitrażu Zrzeszenia Notariuszy i Pisarzy Hipotecznych. W niektórych miejscowościach, mimo sprzeciwu Zrzeszenia, podejmowano próby uzależnienia możliwości zmiany pracodawcy (notariusza) od zgody poprzedniego. Trudności gospodarcze we wczesnych latach dwudziestych doprowadziły do spadku dochodów notariuszy, co wpłynęło na liczbę osób zatrudnianych w kancelariach. Liczba notariuszy w Polsce wzrosła z 779 w momencie wprowadzenia jednolitego prawa o notariacie do 845 przed wybuchem drugiej wojny światowej.

[2] Wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie, sygn. N. 1248/1922, Wydział I Cywilny, PN 1923 r., s. 3–4, s. 55–56.

[3] Uchwała połączonych izb cywilnych Sądu Najwyższego, sygn. I. N. 39/31, Not-Hip., 1931 r., nr 4, s. 3–4.

[4] Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 16 marca 1928 r. o umowie o pracę pracowników umysłowych (Dz.U. 1928 nr 35, poz. 323).

4. Izba notarialna – Rada notarialna

Według przedstawionego poniżej wykazu notariuszy i stanowisk notarialnych na dzień 1 października 1938 roku[5] na terenie całej polski funkcjonowało 7 Izb Notarialnych. Białostoccy notariusze należeli do Warszawskiej Izby Notarialnej.

Oparte na nowym Wykazie Notariuszów i stanowisk notariuszów w Państwie przedstawia się R. P. tabelaryczne zestawienie statystyczne siedzib (według stanu na 1.X.1938 r.):

IZBY NOTARIALNE	Stanowisk nominalnych	Stanowisk wakujących	Stanowisk faktycznie obsadzonych	Miast, w których znajdują się siedziby notariuszów	Miast, w których stanowiska notariuszów były faktycznie obsadzone
Warszawa	197	2 (Tomaszów Mazow., Skierniewice)	195	95	95
Poznań	164	4	160	103	101 (nie obsadzone — Wieleń n/Notecią i Nowe)
w czym:					
Poznań	90	2 (Sieradz, Wieleń n/Notecią)	88	57	56
Toruń	74	2 (Gdynia, Nowe)	72	46	45
Lwów	153	1 (Drohobycz)	152	105	105
Kraków	130	1 (Wiślica)	129	93	92 (nie obsadzona — Wiślica)
Lublin	92	4 (Lublin *). Zamość, Janów Lub., Włodzimierz)	88	56	56
Wilno	65	—	65	46	46
Katowice (nie uwzględnione obszary Sądów Grodzkich w Bogumińcu, Frysztacie i Jabłonkowie)	35	—	35	15	15
Ogółem	836	12	824	513	510

*) W chwili, gdy układamy niniejszą tabelę, wakujące stanowisko w Lublinie jest już obsadzone — por. Ruch osobowy: na str. 24. (R e d.).

Ilustracja 12. Wykaz notariuszów i stanowisk notariuszów w Polsce według stanu na 1 października 1938 roku. „Notariat – Hipoteka", nr 20, Warszawa, 2 października 1938 r., R. 17, s. 21[6].

VII Okręg Apelacyjny Warszawa.

Augustów—Wyrzykowski Antoni. **Bałuty**—Karnawalski Apolinary. **Będzin**—Szrotter Teodor. **Bełchatów**—Zagrzejewski Jan. **Biała** — Chludziński Hipolit Stanisław, Wędrychowski Bohdan. **Białystok**—Bednarski Stefan, Jankowski Stanisław, Kurmanowicz, Józef, Urbanowicz Bolesław. **Bielsk** — Ksepko Władysław.

Ilustracja 13. Spis imienny notariuszy, VII. Okrąg Apelacyjny – Warszawa. Kalendarz sądowy na rok 1927, Warszawa 1927[7].

[5] Ibidem.
[6] „Notariat – Hipoteka", nr 20. Warszawa, 2 października 1938 r., R. XVII, s. 21.
[7] Kalendarz sądowy na rok 1927, Warszawa 1927.

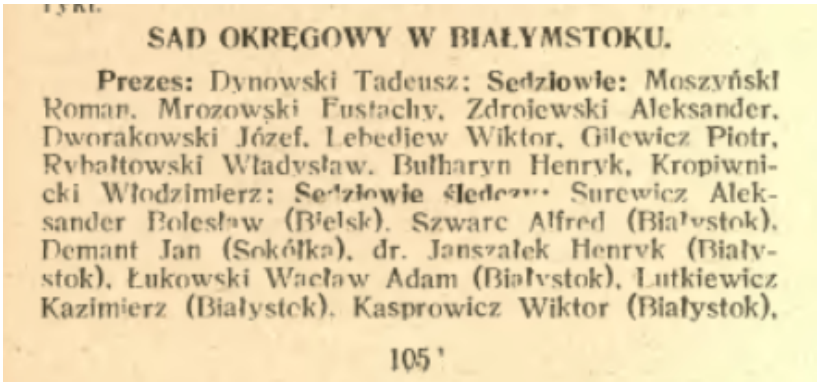

SĄD OKRĘGOWY W BIAŁYMSTOKU.

Prezes: Dynowski Tadeusz; **Sędziowie:** Moszyński Roman, Mrozowski Eustachy, Zdrojewski Aleksander, Dworakowski Józef, Lebediew Wiktor, Gilewicz Piotr, Rybałtowski Władysław, Bułharyn Henryk, Kropiwnicki Włodzimierz; **Sędziowie śledczy:** Surewicz Aleksander Bolesław (Bielsk), Szwarc Alfred (Białystok), Demant Jan (Sokółka), dr. Janszałek Henryk (Białystok), Łukowski Wacław Adam (Białystok), Lutkiewicz Kazimierz (Białystok), Kasprowicz Wiktor (Białystok),

105

Milewski Henryk (Bielsk); **Prokurator:** Kurmanowicz Józef; **Podprokuratorzy:** Mrajski Kazimierz, Wysocki Franciszek, Sikorski Tadeusz, Wolisch Karol, Klank Władysław Erazm; **Notarjusze:** Urbanowicz Bolesław (Białystok), Czarkowski Witold (Sokółka), Ksepko Władysław (Bielsk), Bednarski Stefan (Białystok), Jankowski Stanisław (Białystok), Repliński Kazimierz (Siemiatycze), Kurelski Jan (Brańsk); **Komornicy:** Lichmar-Lichmarow Józef (Białystok), Harbuczewski Kazimierz (Bielsk), Nawrocki Stefan (Sokółka), Mingów Feliks Leon (Białystok); **Adwokaci** w Białymstoku: Cellarjusz Leonielas, Czerniewski Henryk, Dobrzyński Wacław, Dorożyński Witold, Gdański Leon, Gruszka-Gruszkiewicz Bronisław, Kaczorowski Zygmunt, Piątkowski Aleksander, Krzakowski Jan, Linko Mieczysław, Olszyński Władysław, Otto Władysław, Reinhard Stanisław, Rożowski Roman i Sławiński Wacław.

Ilustracje 14 i 15. Spis imienny, Sąd Okręgowy w Białymstoku. Kalendarz prawniczy na rok 1925, Warszawa 1925[8].

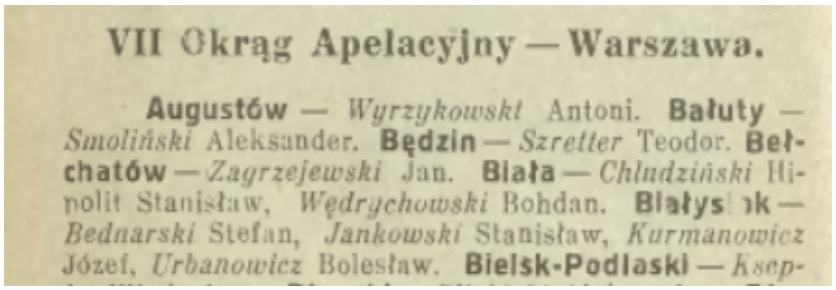

VII Okrąg Apelacyjny — Warszawa.

Augustów — *Wyrzykowski* Antoni. **Bałuty** — *Smoliński* Aleksander. **Będzin** — *Szretter* Teodor. **Bełchatów** — *Zagrzejewski* Jan. **Biała** — *Chludziński* Hipolit Stanisław, *Wędrychowski* Bohdan. **Białys[illegible]k** — *Bednarski* Stefan, *Jankowski* Stanisław, *Kurmanowicz* Józef, *Urbanowicz* Bolesław. **Bielsk-Podlaski** — *Ksep-*

Ilustracja 16. Spis imienny notariuszy, VII. Okrąg Apelacyjny – Warszawa. Kalendarz sądowy na rok 1928, rocznik II, Warszawa 1928[9].

[8] Kalendarz prawniczy na rok 1925, Warszawa 1925.
[9] Kalendarz sądowy na rok 1928, rocznik II, Warszawa 1928.

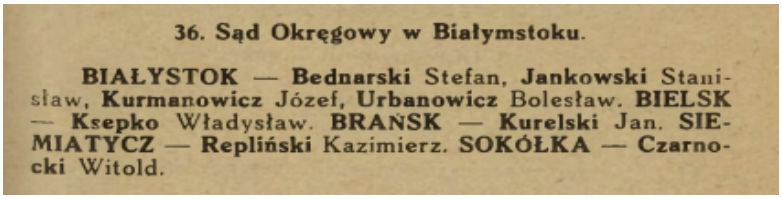

36. Sąd Okręgowy w Białymstoku.

BIAŁYSTOK — **Bednarski** Stefan, **Jankowski** Stanisław, **Kurmanowicz** Józef, **Urbanowicz** Bolesław. **BIELSK** — **Ksepko** Władysław. **BRAŃSK** — **Kurelski** Jan. **SIEMIATYCZ** — **Repliński** Kazimierz. **SOKÓŁKA** — **Czarnocki** Witold.

Ilustracja 17. Spis imienny notariuszy, 36. Sąd Okręgowy w Białymstoku. Kalendarz sądowy na rok 1930, rocznik IV, Warszawa 1930[10].

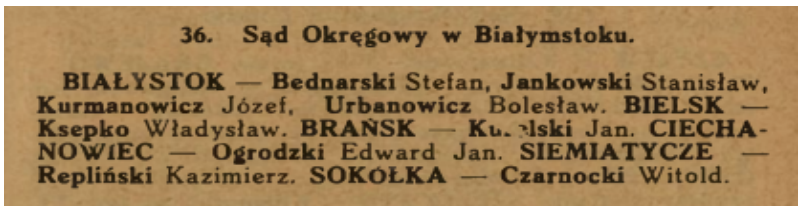

36. Sąd Okręgowy w Białymstoku.

BIAŁYSTOK — **Bednarski** Stefan, **Jankowski** Stanisław, **Kurmanowicz** Józef, **Urbanowicz** Bolesław. **BIELSK** — **Ksepko** Władysław. **BRAŃSK** — **Ku.elski** Jan. **CIECHANOWIEC** — **Ogrodzki** Edward Jan. **SIEMIATYCZE** — **Repliński** Kazimierz. **SOKOŁKA** — **Czarnocki** Witold.

Ilustracja 18. Spis imienny notariuszy, 36. Sąd Okręgowy w Białymstoku. Kalendarz sądowy, rocznik V, Warszawa 1931[11].

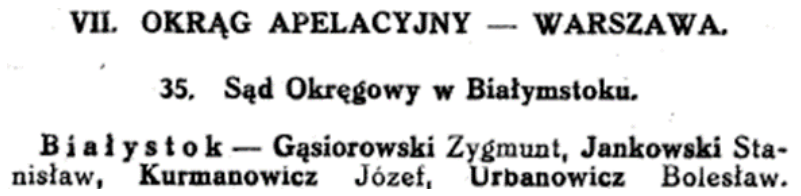

VII. OKRĄG APELACYJNY — WARSZAWA.

35. Sąd Okręgowy w Białymstoku.

Białystok — **Gąsiorowski** Zygmunt, **Jankowski** Stanisław, **Kurmanowicz** Józef, **Urbanowicz** Bolesław.

Ilustracja 19. Spis imienny notariuszy, VII. Okrąg Apelacyjny – Warszawa, 35. Sąd Okręgowy w Białymstoku. Kalendarz sądowy, rocznik VI, Warszawa 1932[12].

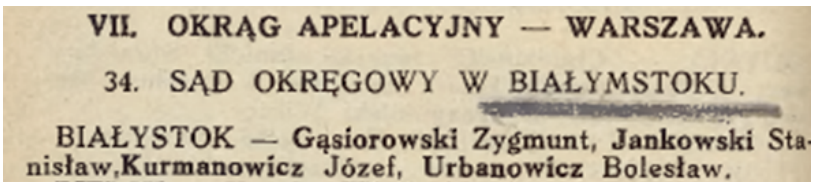

VII. OKRĄG APELACYJNY — WARSZAWA.

34. SĄD OKRĘGOWY W BIAŁYMSTOKU.

BIAŁYSTOK — **Gąsiorowski** Zygmunt, **Jankowski** Stanisław, **Kurmanowicz** Józef, **Urbanowicz** Bolesław.

Ilustracja 20. Spis imienny notariuszy, VII. Okrąg Apelacyjny – Warszawa, 34. Sąd Okręgowy w Białymstoku. Kalendarz sądowy, rocznik VII, Warszawa 1933[13].

10 Kalendarz sądowy na rok 1930, rocznik IV, Warszawa 1930.
11 Kalendarz sądowy, rocznik V, Warszawa 1931.
12 Kalendarz sądowy, rocznik VI, Warszawa 1932.
13 Kalendarz sądowy, rocznik VII, Warszawa 1933.

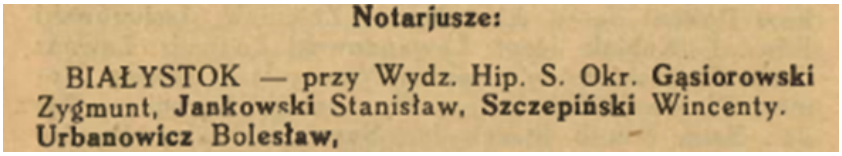
Notarjusze:

BIAŁYSTOK — przy Wydz. Hip. S. Okr. **Gąsiorowski** Zygmunt, **Jankowski** Stanisław, **Szczepiński** Wincenty. **Urbanowicz** Bolesław,

Ilustracja 21. Spis imienny notariuszy, VII. Okrąg Apelacyjny – Warszawa, Sąd Okręgowy w Białymstoku. Kalendarz informator sądowy, Warszawa 1934[14].

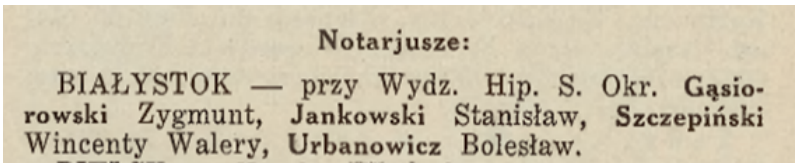
Notarjusze:

BIAŁYSTOK — przy Wydz. Hip. S. Okr. **Gąsiorowski** Zygmunt, **Jankowski** Stanisław, **Szczepiński** Wincenty Walery, **Urbanowicz** Bolesław.

Ilustracja 22. Spis imienny notariuszy, VII. Okrąg Apelacyjny – Warszawa, Sąd Okręgowy w Białymstoku. Kalendarz informator sądowy, Warszawa 1935[15].

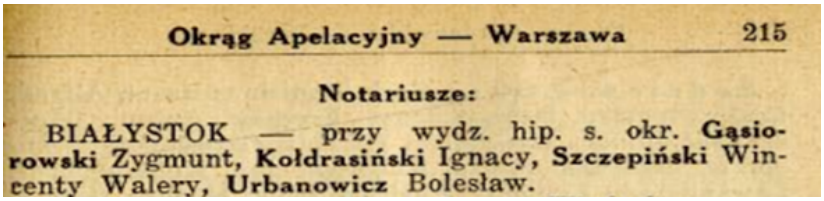
Okrąg Apelacyjny — Warszawa 215

Notariusze:

BIAŁYSTOK — przy wydz. hip. s. okr. **Gąsiorowski** Zygmunt, **Kołdrasiński** Ignacy, **Szczepiński** Wincenty Walery, **Urbanowicz** Bolesław.

Ilustracja 23. Spis imienny notariuszy, VII. Okrąg Apelacyjny Warszawa, Sąd Okręgowy w Białymstoku, Kalendarz informator sądowy, Warszawa 1938[16].

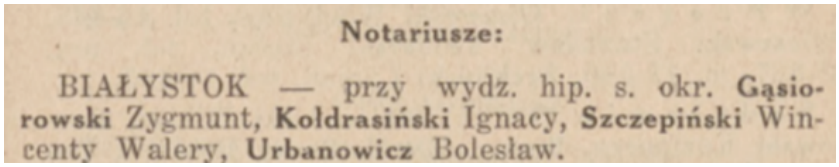
Notariusze:

BIAŁYSTOK — przy wydz. hip. s. okr. **Gąsiorowski** Zygmunt, **Kołdrasiński** Ignacy, **Szczepiński** Wincenty Walery, **Urbanowicz** Bolesław.

Ilustracja 24. Spis imienny notariuszy, VII. Okrąg Apelacyjny Warszawa, Sąd Okręgowy w Białymstoku, Kalendarz informator sądowy, Warszawa 1939[17].

Pierwsza wzmianka o Sądzie Okręgowym w Białymstoku należącym do VII Okręgu Apelacyjnego – Warszawa oraz białostockiej palestrze pojawiła się w kalendarzu prawniczym z 1925 roku. Według zamieszczonego powyżej kalendarza stanowisko

14 Kalendarz informator sądowy, Warszawa 1934.
15 Kalendarz informator sądowy, Warszawa 1935.
16 Kalendarz informator sądowy na rok 1938 r., Warszawa 1938.
17 Kalendarz informator sądowy na rok 1939 r., R. VII, Warszawa 193.

notariusza w 1925 roku piastował Bolesław Urbanowicz, który prowadził kancelarię notarialną od 1919 roku. Dwa lata później, w 1927 roku, stan kadrowy uległ zmianie. Do kalendarza sądowego zostali wpisani: Stefan Bednarski, Stanisław Jankowski, Józef Kurmianowicz oraz Bolesław Urbanowicz. W 1934 roku do kalendarza dopisano Walerego Wincentego Szczepańskiego (w zamieszczonych powyżej kalendarzach sądowych widnieje omyłka pisarska w nazwisku notariusza), od 1938 roku w kalendarzu przestał widnieć Józef Kurmanowicz, który zamknął kancelarię w 1936 roku, również w tym samym roku do kalendarza dodano Ignacego Kołdrasińskiego.

Do wybuchu wojny przy Wydziale Hipotecznym Sądu Okręgowego w Białymstoku pracowali: Zygmunt Gąsiorowski, Ignacy Kołdrasiński, Walery Wincenty Szczepański oraz Bolesław Urbanowicz.

W siedzibie każdego sądu apelacyjnego istniała izba notarialna[18]. Izba notarialna posiadała osobowość prawną. Organami izby były walne zgromadzenie oraz rada. Rada notarialna wykonywała między innymi nadzór nad notariuszami okręgu izby. Do rad należał również udział w sądownictwie dyscyplinarnym, rozjemstwie polubownym na tle wykonywania obowiązków urzędowych (jeżeli nie był naruszony interes publiczny), zarząd mieniem izby, uchwalenie regulaminu wewnętrznego urzędowania rady. Osoby powołane do nadzoru miały prawo kontroli kancelarii notariusza, mogły żądać wyjaśnień i usuwania zauważonych uchybień. W ramach zwierzchniego nadzoru Minister Sprawiedliwości władny był w przypadkach rażących uchybień rozwiązać radę notarialną. Za przewinienia służbowe oraz uchybienia powadze lub godności stanowiska notariusze podlegali postępowaniu dyscyplinarnemu[19].

Definicja akcentująca publiczny charakter funkcji i szczególny status umożliwiała utworzenie samorządu zawodowego, jednakże tylko na podstawowym szczeblu izb, tworzonych w okręgach sądów apelacyjnych, bez drugiego, ogólnopolskiego stopnia, postulowanego wówczas przez środowisko. Potrzeba powołania centralnego organu była jednak na tyle duża, że organy izb (walne zgromadzenia oraz rady izb, wybierane na trzyletnie kadencje) zdołały doprowadzić do utworzenia namiastki samorządu na szczeblu centralnym. Stały się nią regularnie organizowane, cieszące się dużym autorytetem Konferencje Prezesów i Wiceprezesów Rad Notarialnych.

[18] A. Oleszko, op. cit., s. 39.
[19] Ibidem, s. 39.

Do czasu wybuchu drugiej wojny światowej odbyły się 24 konferencje, podczas których opracowano szereg istotnych zasad, służących dalszemu, praktycznemu ujednolicaniu działalności notariatu pod rządami nowego prawa. Walne zgromadzenia jako organy uchwalające między innymi wybierały członków rad notarialnych, zatwierdzały sprawozdania roczne i zamknięcia rachunków, uchwalały budżet i wysokość składek, tworzyły fundusze zapomogowe i ubezpieczeniowe, a także rozpatrywały wnioski z zakresu spraw ogólnych działania notariatu przedstawione przez rady i grupy notariuszy.

Rady notarialne, jako organy zarządzające i wykonawcze, liczyły w zależności od liczebności izby notarialnej od 9 do 13 członków. Pracami kierował prezes, a podczas trzyletniej kadencji co roku ustępowała 1/3 składu rady[20]. Do kompetencji rad należało między innymi czuwanie nad prawidłowym wykonywaniem czynności przez notariuszy, asesorów i aplikantów notarialnych oraz przestrzeganie zasad powagi i godności stanowiska notarialnego i udział w sądownictwie dyscyplinarnym. Rady kierowały także kształceniem aplikantów oraz prowadziły listy notariuszy, asesorów, aplikantów i osób uprawnionych do zastępstwa[21]. Choć nie miały prawa do dokonywania wykładni przepisów i udzielania notariuszom wskazówek co do ich stosowania, to w praktyce czyniły to w interesie jednolitej polityki. Duże znaczenie praktyczne i moralne miały przyznane samorządowi uprawnienia nadzoru nad notariuszami. Nadzór sprawowali także prezesi sądów okręgowych i apelacyjnych, zaś naczelny nadzór sprawował Minister Sprawiedliwości.

5. Czynności notarialne

Zakres kompetencji białostockich notariuszy zgodnie z ustawą notarialną obejmował:

- sporządzanie wszelkich aktów poza tymi, które wyłączono na mocy odrębnych ustaw (art. 240 pkt 1 rosyjskiej ustawy notarialnej),
- wydawanie wypisów, odpisów oraz poświadczeń ze sporządzonych aktów (art. 240 pkt 2–3).
- przyjmowanie dokumentów od osób prywatnych do przechowywania oraz dokonywanie czynności wynikających z przepisów postępowania cywilnego (art. 240 pkt 4–5).

[20] D. Malec, K. Skupieński, op. cit., s. 173–175.
[21] D. Malec, *Dzieje notariatu polskiego…*, s. 185.

Przed przystąpieniem do sporządzenia aktu notariusz miał obowiązek zweryfikowania, czy strona miała zdolność prawną[22]. Odrębne ustawodawstwo wyłączyło spod kompetencji notariuszy czynności związane między innymi z umowami dotyczącymi likwidacji serwitutów[23], scalaniem gruntów[24], nabywaniem gruntów w trakcie parcelacji prowadzonej przez urzędy ziemskie oraz udzielaniem pomocy finansowej (zapomóg i kredytów) nabywcom takich parcel z funduszu państwowego parcel[25]. Czynności te zostały ustanowione po raz pierwszy przepisami z 1875 roku, które dotyczyły wprowadzenia rosyjskich ustaw sądowych. Później te regulacje znalazły się bezpośrednio w ustawie notarialnej.

Jednym z kluczowych skutków prawnych wynikających z tych zasad było to, że w przypadku określonych czynności prawnych brak formy notarialnej prowadził do ich nieważności. Obejmowało to między innymi akty przyrzeczenia sprzedaży, ustanawianie służebności, a nawet zawieranie umów dotyczących długoletniej dzierżawy[26].

Większość uprawnień wynikała z odrębnych ustaw, między innymi:

- Kodeksu Napoleona – sporządzanie testamentów publicznych (art. 971–979), akt nadpisu na testamencie tajemnym (mistycznym) (art. 976–979), odwołań testamentu (art. 1035), a także umów przedmałżeńskie (art. 207) i darowizn (art. 931);
- przepisów postępowania cywilnego – sporządzanie aktów przysposobienia, uznania dziecka pozamałżeńskiego oraz ustalenia opiekuna dla nieletniego dziecka przez jednego z rodziców[27];
- prawa hipotecznego – były to polskie ustawy hipoteczne z czasów Królestwa Polskiego. W 1917 roku uchylono zmiany wprowadzone w organizacji hipotek w czasie okupacji, a wydziały hipoteczne, pisarze hipoteczni i rejenci mieli działać na podstawie dotychczasowych przepisów.

22 J. Glass, *Ustrój notariatu w kilku najważniejszych państwach europejskich,* „Przegląd Notarialny" 1933, nr 6.

23 Ustawa z dnia 7 maja 1920 r. o likwidacji serwitutów na terenie b. Królestwa Kongresowego (Dz.U. 1920 nr 42, poz. 249).

24 Ustawa z dnia 31 lipca 1923 r. o scalaniu gruntów (Dz.U. 1923 nr 92, poz. 718).

25 Ustawa z dnia 28 grudnia 1925 r. w sprawie zmian i uzupełnień w ustawie z dnia 31 lipca 1923 r. o scalaniu gruntów (Dz.U. 1925 nr 92, poz. 718).

26 S. Breyer, *Przeniesienie własności nieruchomości,* wyd. II, Warszawa 1971, s. 24–25.

27 D. Malec, *Notariat Drugiej Rzeczypospolitej. Stan opracowania i podstawowe problemy badawcze*, „Czasopismo Prawno-Historyczne" 2002, t. 54, z. 2, s. 129.

Na ziemiach dawnego zaboru rosyjskiego istniały dwa równoległe tryby rejestracji praw do nieruchomości:

- tryb postępowania hipotecznego (z udziałem pisarza i pod nadzorem zwierzchności hipotecznej),
- tryb oparty na rosyjskiej ustawie notarialnej (utrzymanej w brzmieniu z 1919 roku).

Zmiany wprowadzone przez władze polskie rozszerzyły zakres regulacji hipotecznej dla starszych notariuszy na przykład o grunty uwłaszczone ukazem z 1861 roku, które wcześniej nie były objęte rosyjską ustawą. Wprowadzono także możliwość wyboru trybu postępowania przez strony, co początkowo dotyczyło nieruchomości wiejskich o niskiej wartości bez uregulowanej hipoteki oraz hipotek miejskich o niskiej wartości szacunkowej.

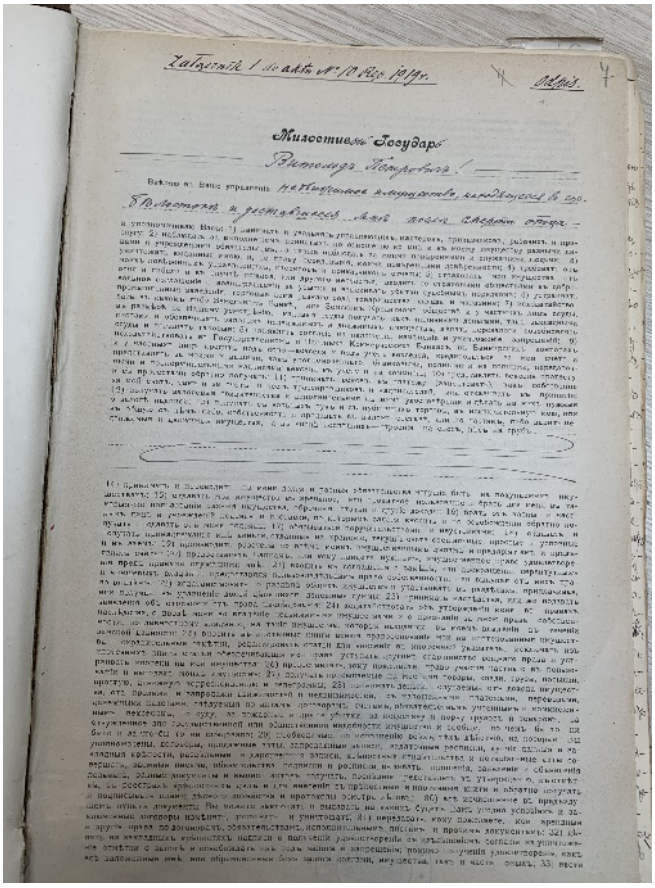

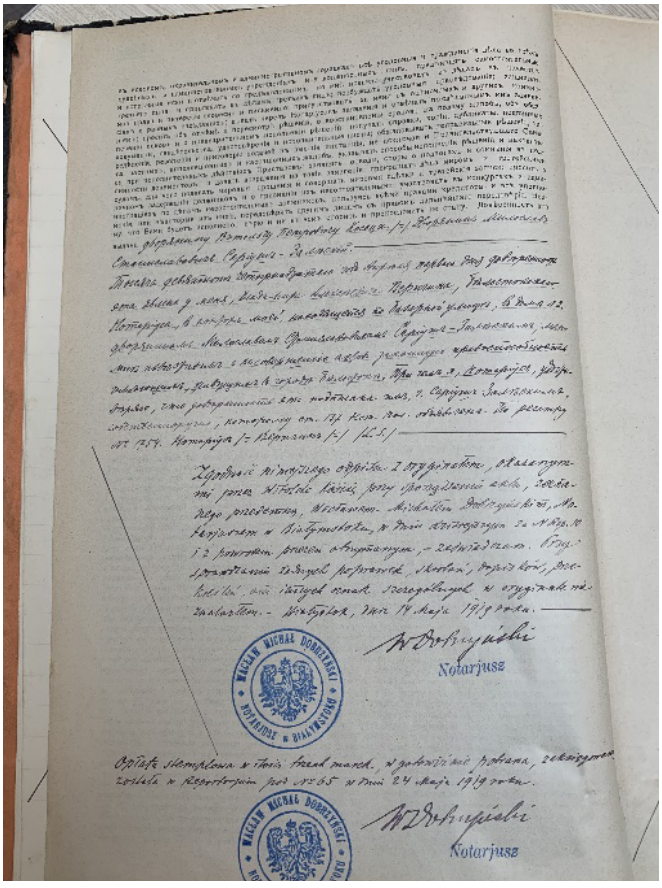

Ilustracja 25 i 26. Załącznik do aktu notarialnego N 10 Rep. 1919 r. pisany w języku rosyjskim. Z zasobów Archiwum Państwowego w Białymstoku. Akta notariusza Wacława Dobrzyńskiego, nr zespołu k. 152, sygn. 1, 1919[28].

[28] *Akta notariusza Wacława Dobrzyńskiego,* nr zespołu k. 152, sygn. 1, 1919 r.

6. Aplikacja notarialna

Kształcenie aplikantów było obowiązkiem rady notarialnej, która przyjmowała i wpisywała przyszłych aplikantów na listę po uzyskaniu zgody prezesa sądu apelacyjnego. Jeśli chodzi o wymogi kwalifikacyjne wobec osób ubiegających się o nominację notarialną w poszczególnych dzielnicach, to były one bardzo zróżnicowane[29].

Na terenie Białegostoku (dawny zabór rosyjski) nie wymagano wykształcenia prawniczego, wystarczająca była wiedza teoretyczna i praktyczna potwierdzona egzaminem (art. 5–6 oraz 225 ustawy z 1866 roku). W początkowym okresie niepodległości władze polskie zalecały nominowanie osób posiadających wykształcenie prawnicze. Narastające problemy kadrowe sprawiły, że konieczne stało się obniżenie dotychczasowych wymogów. Obniżenie to miało charakter przejściowy i obejmowało między innymi skracanie aplikacji oraz uznawanie egzaminów, które zostały zdane na terenach innych zaborów. Utrudniono powierzanie stanowisk notarialnych osobom z innych dzielnic, przykładowo adwokaci z innych regionów mogli wykonywać zawód na terenach zachodnich dopiero po roku pełnienia funkcji sędziego lub prokuratora.

W wyjątkowych przypadkach minister sprawiedliwości mógł mianować osobę, która dzięki posiadanym kwalifikacjom i działalności publicznej dawała należytą rękojmię wykonywania obowiązków notariusza. Przepis ten był ostro krytykowany przez środowisko[30]. Obowiązująca rosyjska ustawa notarialna przewidywała możliwość ustanowienia na wniosek zainteresowanego przez prezesa sądu okręgowego zastępstwa tylko w razie urlopu bądź ciężkiej i długotrwałej choroby notariusza (art. 39). Instytucja zastępstwa stałego nie była wówczas powszechnie znana[31].

Po zdaniu egzaminu aplikant stawał się asesorem notarialnym. Nie wiązało się z tym żadne uprawnienie do zatrudnienia w kancelarii czy pierwszeństwo w zakresie

[29] D. Malec, *Kwalifikacje zawodowe notariuszy w II Rzeczypospolitej. Problemy teorii i praktyki,* „Rejent" 2001, nr 10, s. 150–151.

[30] D. Malec, *Notariat II Rzeczypospolitej…,* s. 120.

[31] Art. 39 rosyjskiej ustawy notarialnej z 1866 r., art. 12 instrukcji tymczasowej dla notariuszy z 1867 r.

mianowania, istniała jedynie możliwość uzyskania upoważnienia do zastępowania notariusza. Od obowiązku odbycia aplikacji i zdania egzaminu zwolnione były jedynie osoby, które przez co najmniej 5 lat zajmowały stanowisko sędziego lub prokuratora. Nie przewidziano takiej możliwości dla adwokatów, a nawet profesorów zwyczajnych państwowych uniwersytetów. W ramach pięcioletniego kształcenia aplikantów organizowano dla nich kursy i szkolenia oraz seminaria.

Od 1935 roku wprowadzono ogólnopolski regulamin kształcenia aplikantów, ułatwiający osiągnięcie odpowiednio wysokiego, a zarazem jednolitego poziomu przygotowania adeptów do zawodu. Wszystkie ustawy wymagały od kandydatów spełnienia kryteriów etycznych i moralnych.

W 1923 roku na łamach „Przeglądu Notarialnego" opublikowano Zarys regulaminu etycznego dla rejentów opracowanego przez Mariana Kumana. Do najważniejszych założeń moralnych zaliczano między innymi uczciwość, bezinteresowność, zachowanie tajemnicy zawodowej, dbałość o godność zawodu i zaufanie społeczeństwa. Zalecano także utrzymanie poprawnych stosunków z władzami hipotecznymi oraz innymi grupami prawniczymi, troskę o interes Skarbu Państwa czy też wzajemną życzliwość koleżeńską[32].

W okresie przed unifikacją aktywnie działały organizacje i stowarzyszenia notariuszy, między innymi Zrzeszenie Notariuszy i Pisarzy Hipotecznych byłego Królestwa Polskiego, Stowarzyszenie Notariuszy Sądu Apelacyjnego w Poznaniu, Związek Pracowników Notariatu i Hipoteki, Związek Urzędników Adwokackich i Notarialnych na Ziemiach Zachodnich Rzeczypospolitej. Po ujednoliceniu prawa o notariacie aktywność prowadziły: Zjednoczenie Notariuszy Rzeczypospolitej Polskiej, powstające w poszczególnych izbach Stowarzyszenia Asesorów i Aplikantów, a rolę związku zawodowego pełnił Związek Pracowników Notariatu i Hipoteki Rzeczypospolitej Polskiej. Powstała nawet spółdzielnia Domy Wypoczynkowe Pracowników Notariatu i Hipoteki[33]. Całe środowisko aktywnie wspierało akcje charytatywne, pomocowe, starając się zaznaczyć pozytywnie swoją obecność i rolę społeczną.

32 Ibidem, s. 121.
33 D. Malec, K. Skupieński, op. cit., s. 175.

7. Podsumowanie

Nie da się ukryć, iż wybuch II wojny światowej przerwał proces dalszej unifikacji polskiego notariatu. W warunkach pokoju rozporządzenie z 1933 roku obowiązywało bardzo krótko, nie zdołano wprowadzić w życie w pełni wszystkich zawartych w nim norm. Tradycje stworzone w okresie międzywojennym okazały się bardzo silne i przetrwały czasy okupacji. Lata drugiej wojny światowej nazywane były przez samych notariuszy okresem „wielkiej przerwy". Określenie te dotyczyło samorządu korporacyjnego, mimo iż wojna spowodowała dezorganizację notariatu i zaprzestanie normalnej działalności organów samorządu, to lata okupacji nie oznaczały całkowitej przerwy w obowiązywaniu prawa o notariacie z 1933 roku i działaniu kancelarii notarialnych na niektórych obszarach[34].

1 września 1939 roku do mieszkańców Białegostoku dotarła wiadomość o ataku Niemiec na Polskę. Wobec napływających informacji o zbliżających się wojskach niemieckich władze miejskie postanowiły ewakuować część urzędów na wschodnie obszary II Rzeczypospolitej. Okupacja niemiecka oznaczała zakończenie bądź zawieszenie działalności kancelarii notarialnych w Białymstoku. Notariusze na terenie całej Polski udzielali pomocy innym notariuszom wysiedlonym z okupowanych terenów. Pomoc ta polegała na wypłacaniu zapomóg, udzieleniu czasowego schronienia, jak również przyjmowania pozbawionych stanowisk kolegów do pracy w kancelariach.

Trudną sytuację pogarszały aresztowania i stosowane represje. W całym okresie okupacji notariat poniósł ogromne straty, obejmujące blisko 1/3 przedwojennego stanu kadrowego. Wojny nie przeżyło wielu notariuszy i pracowników kancelarii. Stworzenie pierwszego polskiego prawa o notariacie nie byłoby jednak możliwe bez inspiracji i aktywnej, twórczej współpracy polskich notariuszy okresu międzywojennego. Ich działalność w całym okresie istnienia Drugiej Rzeczypospolitej, nie tylko pod rządami rozporządzenia z 1933 roku, pomogła stworzyć tradycję podstawowych zasad i rozwiązań ustrojowych, żywą także w okresie powojennym notariatu polskiego. O sile i tradycji, o znaczeniu rozporządzenia z 1933 roku świadczy fakt, iż jego podstawowe rozwiązania strukturalne i modelowe w wielu przypadkach posłużyły jako wskazówka w toku prac legislacyjnych nad ustawą prawo o notariacie z dnia 14 lutego 1991 roku[35].

[34] Ibidem, s. 177.
[35] D. Malec, *Notariat Drugiej Rzeczypospolitej...*, s. 93–94.

Bibliografia

Akty prawne

Ustawa z dnia 7 maja 1920 r. o likwidacji serwitutów na terenie b. Królestwa Kongresowego (Dz.U. 1920 nr 42, poz. 249).
Ustawa z dnia 31 lipca 1923 r. o scalaniu gruntów (Dz.U. 1923 nr 92, poz. 718).
Ustawa z dnia 28 grudnia 1925 r. w sprawie zmian i uzupełnień w ustawie z dnia 31 lipca 1923 r. o scalaniu gruntów (Dz.U. 1925 nr 92, poz. 718).
Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 16 marca 1928 r. o umowie o pracę pracowników umysłowych (Dz.U. 1928 nr 35, poz. 323).
Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. – Prawo o notariacie (Dz.U. 1933 nr 84, poz. 609).
Rozporządzenie Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich z dnia 15 maja 1919 r. w przedmiocie prawa cywilnego i postępowania cywilnego na obszarach wschodnich (Dz.U. ZCZW 1919 nr 4, poz. 23).
Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 października 1933 r. o ustaleniu stanowisk notarialnych i siedzib urzędowych (Dz.U. 1933 nr 88, poz. 685).
Okólnik nr 23 dyrektora Departamentu Sprawiedliwości z dnia 4 listopada 1917 r. w przedmiocie mianowania rejentów, pisarzy hipotecznych, komorników, sekretarzy (Dz. Urz. Dep. Spraw. 1917 nr 6).
Okólnik Ministra Sprawiedliwości nr 124 z dnia 2 grudnia 1918 r. (Dz.Urz. Min. Spraw. 1918 nr 13, poz. 11).
Okólnik Ministra Sprawiedliwości nr 449/I. P. K./21 z dnia 21 października 1921 r. (Dz.Urz. Min. Spraw. 1921 nr 22).

Orzecznictwo

Uchwała Zgromadzenia Ogólnego SN z dnia 1 marca 1924 r.
Uchwała połączonych izb cywilnych Sądu Najwyższego, sygn. I. N. 39/31, Not-Hip., 1931 r., nr 4 (Dz.U. 1933 nr 84, poz. 609).
Wyrok Sądu Najwyższego, sygn. I C. 2449/31, Not-Hip., 1932 r., nr 14–15.
Wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie, sygn. N. 1248/1922, Wydział I Cywilny, PN, 1923 r.

Archiwalia

Archiwum Państwowe w Białymstoku, Inwentarz Zespołu Akt Notarialnych z lat 1919–1939.
Archiwum Państwowe w Białymstoku, Inwentarz zbioru akt, Sąd Okręgowy w Białymstoku – Wydział Hipoteczny z lat 1919–1939.
Archiwum Państwowe w Białymstoku, Akta miasta Białegostoku.

Archiwum Państwowe w Białymstoku, Akta notariusza Wacława Dobrzyńskiego.
Archiwum Państwowe w Białymstoku, Akta notariusza Bolesława Urbanowicza.
Archiwum Państwowe w Białymstoku, Akta notariusza Stefana Bednarskiego.
Archiwum Państwowe w Białymstoku, Akta notariusza Stanisława Jankowskiego.
Archiwum Państwowe w Białymstoku, Akta notariusza Walerego Szczepańskiego.
Archiwum Państwowe w Białymstoku, Akta notariusza Zygmunta Gąsiorowskiego.
Archiwum Państwowe w Białymstoku, Akta notariusza Ignacego Kołdrasińskiego.

Źródła drukowane i opracowania

Breyer Stefan, *Przeniesienie własności nieruchomości*, wyd. 2, Warszawa 1971.
Fidler Jan, Goldsztein Mieczysław, Skoczyński Michał, *Kalendarz prawniczy na rok 1925*, Warszawa 1925.
Fiedorczyk Piotr, Kowalski Przemysław, *Sądownictwo powszechne na terenie województwa białostockiego w II RP*, „Miscellanea Historico-Iuridica" 2012, t. 11, s. 275–299.
Glass Jakub, *Ustrój notariatu w kilku najważniejszych państwach europejskich*, „Przegląd Notarialny" 1933, nr 6, s. 5–10.
Glass Jakub, *Zarys prawa hipotecznego w b. Królestwie Polskim*, Warszawa–Kraków 1922.
Kietliński Marek, *Początki białostockiej niepodległości 1918–1920*, Białystok 2019.
Kirkiczenko Jerzy, Kraczkiewicz Marian, *Kalendarz sądowy na rok 1928*, rocznik 2, Warszawa 1928.
Kirkiczenko Jerzy, Kraczkiewicz Marian, *Kalendarz sądowy na rok 1930*, rocznik 4, Warszawa 1930.
Kirkiczenko Jerzy, Kraczkiewicz Marian, *Kalendarz sądowy na rok 1931*, rocznik 5, Warszawa 1931.
Kirkiczenko Jerzy, Kraczkiewicz Marian, *Kalendarz sądowy na rok 1932*, rocznik 6, Warszawa 1932.
Kirkiczenko Jerzy, Kraczkiewicz Marian, *Kalendarz sądowy na rok 1933*, rocznik 7, Warszawa 1933.
Kirkiczenko Jerzy, Kraczkiewicz Marian, Rudzisz Kazimierz, *Kalendarz informator sądowy na rok 1934*, Warszawa 1934.
Kirkiczenko Jerzy, Kraczkiewicz Marian, Rudzisz Kazimierz, *Kalendarz informator sądowy na rok 1935*, Warszawa 1935.
Kirkiczenko Jerzy, Kraczkiewicz Marian, Rudzisz Kazimierz, *Kalendarz informator sądowy na rok 1938*, Warszawa 1938.
Kirkiczenko Jerzy, Kraczkiewicz Marian, Rudzisz Kazimierz, *Kalendarz informator sądowy na rok 1939*, Warszawa 1939.
Kliczek-Paśnicka Anna, *Rozwój samorządu zawodowego w okresie II Rzeczypospolitej*, „Zeszyt Studencki Kół Naukowych Wydziału Prawa i Administracji UAM" 2020, nr 10, s. 111–124.

Kostórkiewicz Tadeusz, *Konstytucja notariatu polskiego*, „Przegląd Notarialny" 1933, nr 13, s. 4.
Krzysztopolski Zygmunt, Kirkiczenko Jerzy, Kraczkiewicz Marian, *Kalendarz sądowy na rok 1927*, Warszawa 1927.
Malec Dorota, *Adwokatura a notariat w Drugiej Rzeczypospolitej: wybrane zagadnienia z dziejów obu instytucji: część I*, „Palestra" 2003, nr 48(7–8), s. 167–174.
Malec Dorota, *Dzieje notariatu polskiego*, wyd. 1, Kraków 2007.
Malec Dorota, *Kwalifikacje zawodowe notariuszy w II Rzeczypospolitej. Problemy teorii i praktyki*, „Rejent" 2001, nr 10, s. 150–175.
Malec Dorota, *Notariat Drugiej Rzeczypospolitej. Stan opracowania i podstawowe problemy badawcze*, „Czasopismo Prawno-Historyczne", t. 54, z. 2, s. 90–115.
Malec Dorota, *Notariat II Rzeczypospolitej*, wyd. 1, Kraków 2002.
Malec Dorota, *Notariat polski w rozwoju dziejowym*, Krajowa Rada Notarialna, 2021.
Malec Dorota, Skupieński Krzysztof, *Notariat Polski Historia i Współczesność*, Warszawa 2006.
Oleszko Aleksander, *Ustrój polskiego notariatu*, wyd. 1, Kraków 1999.

Prasa

„Dziennik Białostocki", 1919 r.
„Notariat – Hipoteka", nr 2 (10), Warszawa, 15 stycznia 1932 r., rok II.
„Notariat – Hipoteka", nr 7, Warszawa, 1 kwietnia 1935 r., rok V.
„Notariat – Hipoteka", nr 20. Warszawa, 2 października 1938 r., rok XVII.

STRESZCZENIE

Funkcjonowanie notariatu w niepodległej Polsce w latach 1919–1939 na przykładzie miasta Białegostoku

Artykuł został poświęcony funkcjonowaniu notariatu w niepodległej Polsce w latach 1919–1939 na przykładzie miasta Białegostoku. Dzięki analizie ustawodawstwa oraz źródeł archiwalnych przechowywanych w zasobie Archiwum Państwowego w Białymstoku udało się odtworzyć realia funkcjonowania powojennego notariatu. W niniejszej pracy poddano analizie kształtowanie się instytucji notariatu oraz pozycji prawnej notariusza na podstawie obowiązującej w Białymstoku rosyjskiej ustawy notarialnej z 14 kwietnia 1866 roku, przybliżono kryteria kandydatów na notariuszy w ówczesnym czasie, a także przedstawiono sposób funkcjonowania kancelarii notarialnych. Artykuł miał na celu analizę wpływu rosyjskiej ustawy notarialnej na samorząd. W artykule zaprezentowano sylwetki wybranych białostockich notariuszy.

SUMMARY

The Functioning of the Notary Public in the Independent Poland in the Years 1919–1939 on the Example of the City of Bialystok

The article was devoted to the functioning of the notary's office in the independent Poland in the years 1919–1939 on the example of the city of Bialystok. Due to the analysis of legislation and archival sources stored in the archives of the State Archive in Bialystok, it was possible to reconstruct the reality of the functioning of the post-war notary public. This paper analyses the formation of the notary institution and the legal position of a notary based on the Russian Notary Act of 14 April 1866, which was in force in Bialystok. The paper also describes the criteria for candidates for notaries at the time, as well as how notary offices functioned. The article aimed to analyse the impact of the Russian Notary Act on the local government. The article presents profiles of the selected Bialystok notaries.